דרשוני כרך ב — הרבה מידות באדם

הרבה מידות באדםאילת כהן וידר

ארבע מידות באדם:האומר שלי שלי ושלך שלך, זו מידה בינונית. ויש אומרים, זו מידת סדום.שלי שלך ושלך שלי, עם הארץ.שלי שלך ושלך שלך, חסיד.שלי שלי ושלך שלי, רשע (משנה, אבות ה, י)

האומר שלי שלי ושלך שלך הרי הוא כאנשי סדום בשעתם, שהלכו ושרפו אותה הנערה שנתנה כד הקמח שלה ביד חברתה שהייתה נוטה לגווע ברעב.

וכל האומר כן שומר טובתו לעצמו בלבד, וסופו שיהא לרשע האומר 'שלך שלי' כאנשי סדום, שסופם שאמרו ללוט, אורחיך שלנו, שנאמר, 'הוציאם אלינו ונדעה אתם' (בראשית יט, ה).

האומר שלי שלך ושלך שלי הרי הוא כמבקש שכל בני האדם יהיו שווין וסופו שיהא כעשיו בשעתו, שאמר 'שלי שלך' ומכר את בכורתו תמורת נזיד עדשים וסופו שקינא באחיו ואמר 'שלך שלי' – ברכתך שלי. שנאמר, 'ויצעק צעקה גדלה ומרה עד מאד ויאמר ... את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ... וישטם עשו את יעקב עלה ברכה אשר ברכו אביו' (בראשית כז, לד–מא) והרי הוא משול למת בחייו, שהקנאה מוציאה את האדם מהעולם. מוותר אותו האדם על כל נכסיו למען משאלות שווא, מזין את אש הקנאה והופך אותה לאש תמיד.

האומר שלי שלך ושלך שלך הרי הוא כלוט בשעתו, שביקש להוציא את בנותיו אל אנשי העיר לעשות להן כטוב בעיניהם, שנאמר, 'הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם' (בראשית יט, ח) והרי הוא עושה רע וסופו שיאבד את כל אשר לו, את ביתו את עירו ואת אשתו. ויש אומרים האומר כן עושה עצמו קורבן, שה תמים המבטל עצמו ואת כל צרכיו ורצונותיו והרי הוא כעץ נבול, והרי הוא כסיל, שנאמר, 'כל רוחו יוציא – כסיל' (משלי כט, יא).

האומר שלי שלי ושלך שלי הרי הוא כלבן בשעתו, שאמר הכול שלי הוא, שנאמר, 'ויען לבן ויאמר אל יעקב הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה ראה לי הוא' (בראשית לא, מג) והרי הוא רשע גמור ואין לו תקנה. כמו שאמרו חכמים, למה נקרא שמו לבן הארמי? שהיה מלובן ברשע.

הרבה מידות למדנו מלוט ובנותיו ושכניו ומן המלאכים אשר סרו אליו ובאו אל ביתו. אל תקרי ארבע מידות באדם אלא 'הרבה מידות באדם':היושב בשער והרואה בזר מלאך,הסָר מדרכו אל בית רעו, הלן ברחובהמפצירה, המפציר מאוד, העושֶׂה משתה, האופֶׂה מצותהסָבים על הבית. הקוראים 'הוציאה ונדעה'.יוצאת הפתח והדלת סוגרת אחריה.העושים את הרע מכול וטועים לטוב.

המרעים לרעיהם יותר מאשר לזרים.השולחים ידם להביא את התועה הביתה.המוכים בסנוורים והנלאים מלמצוא הפתח.

'אמר להם, צאו וראו איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם' (משנה, אבות ב, ט)

איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם? למדנו ממעשה יהודה ותמר:היודעת לומר שלי שלי כתמר שאמרה 'מה תתן לי כי תבוא אלי' (בראשית לח, טז).היודעת לומר שלך שלי כתמר שאמרה 'חתמך ופתילך ומטך אשר בידך' (בראשית לח, יח).היודעת לומר שלו שלו כתמר שאמרה 'לאיש אשר אלה לו אנכי הרה' (בראשית לח, כה).היודע לומר שלה שלה כיהודה שאמר 'תקח לה פן נהיה לבוז' (בראשית לח, כג).והיודע לומר שלי שלה כיהודה שאמר 'צדקה ממני' (בראשית לח, כו).

שהלכו ושרפו אותה הנערה – בראשית רבה מט, ו. שהקנאה מוציאה את האדם מהעולם – משנה, אבות ד, כא. שהיה מלובן ברשע – בראשית רבה ס, ז. הרבה מידות למדנו מלוט ובנותיו – על פי בראשית יט.